

Europæiske musikprofiler i Sverige i 300 år

Karin Hallgren, red., 2023. *Musik i rörelse. Europeiska impulser i svenskt musikliv från stormaktstiden till 1900-talets avantgarde* (=Kungl. Musikaliska Akademiens skriftserie nr 156). Möklinta: Gidlunds Förlag. 265 s. ISBN 978-91-7844-514-1.

I anledning af Kungl. Musikaliska Akademiens 250-års jubilæum i 2021 udkom allerede i 2020 et festskrift med fokus på akademiets egen historie. Ligesom festskriftet er antologien *Musik i rörelse* et produkt af 250-års fejringen, nærmere bestemt af jubilæumssymposiet ”De kom, de sjöng, de spelade”, afholdt i juni 2021. Og ligesom både festskriftet og flertallet af de øvrige mange udgivelser i Kungl. Musikaliska Akademiens skriftserie bidrager også denne antologi til det større felt af litteratur om svensk musikhistorie. Men hvor svenskfødte komponister, musikere, sangere osv. naturligt nok fremstår som historiens hovedpersoner i skriftserien generelt, er fokus her et lidt andet: På tilrejsende musikere, komponister, musikpædagoger, musikhistorikere osv. med betydning for svensk musikliv, primært fra Italien, Frankrig, Tyskland og Østrig.

Det giver anledning til mange fortællinger med konkrete personer i fokus, både i form af biografiske studier, og i form af kortere omtaler eller gruppeportrætter. Fortællinger om musikere med snoede karrierer og forskelligartet kulturel og intellektuel bagage, historier om headhuntede eksperter, men også om flygtninge tvunget i eksil. Den dominerende narrative gestus i de enkelte kapitler bevarer en del af den fejrende og positive tone fra jubilæumssymposiets titel, i det mindste i den forstand at de udefra kommende impulser generelt ses som berigende for svensk musikliv. Men man forstår alligevel godt at antologien endte med at få en mere neutral titel, uden undertoner af erobringer og hurtig triumf. For der er ikke kun tale om succeshistorier, eller historier om umiddelbar kulturel integration, men også historier om at blive mødt med modstand og skepsis, eller sommetider ligefrem fremmedhad og antisemitisme.

Ud fra dette perspektiv, og igennem seks hver især fyldige kapitler, leverer antologien sin egen, kronologisk opbyggede historie om musik i Sverige – i en periode der strækker sig fra dronning Christinas regeringstid i 1600-tallet frem til efterkrigstidens modernisme. I starten af denne periode er det en historie om inviterede, ’headhuntede’, italienske, franske og tyske hof- og kirkemusikere (Maria Schildt, ”Italienska och franska förebilder”; Anders Dillmar, ”Den mångfacetterade Johann Christian Fredrik Hæffner”); Dernæst om en mere selvstændigt opsøgende musiker, den italienske kapelmester, Jacopo Foroni, der i første omgang ankom for at slutte sig til et omrejsende italiensk operaselskab, men efter kort tid blev hofkapelmester i Stockholm, og som dermed eksemplificerer et mere generelt fænomen i hele Europa, og faktisk også globalt, hvor det italienske *ottocento* bel canto-repertoire blev spredt og populariseret gennem omrejsende operatrupper (Anne Reese Willén, ”Främling och vän – den svenska italienaren”); Og så tilføjes et spor, der starter omtrent samtidig (i midten af

1800-tallet) og som i første omgang handler om indvandrende jødiske kantorer, musikere og musikpædagoger, men som senere, i 1930'erne, har flygtninge fra Nazi-regimet i hovedrollerne (Anders Hammarlund, "Musik som bildning"; Henrik Rosengren, "Konkurrenter eller brobyggere?"); Til sidst breddes historien ud i et oversigtskapitel om centraleuropæiske impulser i efterkrigstiden musikalske modernisme i Sverige (Christina Tobeck, "Några nedslag i den svenska efterkrigstidens musikaliska nyorientering med internationella förtecken").

Det sidste kapitel ligner mere end de øvrige i antologien en historie, der lige så godt (og på omtrent samme måde) kunne være skrevet til en national, svensk musikhistoriefremstilling, uden eksplicit indvandringstematik. Hovedrollerne spilles af internationale, eller internationalt orienterede institutioner: ISCM, Feriekurserne i Darmstadt, Fylkingen, Nutida Musik, Måndagsgruppen og Sveriges Radios musikafdeling. Undervejs betones den særlige rolle som Stravinskys *Sacre du printemps* kom til at spille for mange svenske komponister efter krigen, og også andre besøgende internationale musikpersonligheder fremhæves, men på individ-niveau er historiens vigtigste drivkræfter en række svenske komponister: Ingvar Lidholm, Bengt Hambraeus, Bo Nilsson og – mest centralt – komponisten, organisatoren og til sidst også radioens musikchef, Karl-Birger Blomdahl, hvis død i juni 1968 runder antologien af.

Kapitlet er velskrevet og brugbart, men for så vidt angår antologiens tema er der mere nyt og overraskende stof at hente i de øvrige kapitler. Det gælder ikke mindst Anders Dillmars kapitel om J. C. F. Hæffner og Anne Reese Willéns om Jacopo Foroni i Stockholm, der fremstår som originale undersøgelser, der bygger på empirisk materiale der nok har været berørt andre steder, men ikke behandlet og analyseret i tilsvarende udførlige og fokuserede fremstillinger. Og både Hæffner og Foroni er værd at stifte nærmere bekendtskab med. Hæffner ankom fra Tyskland til Stockholm i 1781, som 22-årig, for at søge organiststillingen ved den tyske kirke, St Gertrud – i en tid hvor byens musikliv også var under påvirkning fra andre tyske musikere, såsom J. M. Kraus, Abbé Vogler og J. C. Naumann. Hæffner, der medbragte håndværksmæssig kunnen, virkelyst og en stærk begejstring for J. S. Bach og andre gamle mestre, blev en vigtig musikalsk iværksætter, først i Stockholm, senere i Uppsala. Dillmar beskriver ham i sin grundige biografi som lidt af en særling, men også en flittig kirkemusiker, korallbogs-forfatter, operakomponist, musikpædagog og teoretiker, en til dels konservativ skikkelse, men samtidig også en åbensindet og sympatisk indstillet indsamler og iagttager af svenske folkesange og folkemusik, herunder samisk joik.

Reese Willéns kapitel om Foroni er samtidig historien om den italienske *bel canto* operas storhedstid i 1800-tallets Stockholm. Det handler altså om Rossini, Donizetti, Bellini og Verdi, men også om mindre kendte komponister som Ricci, Gnecco og Foroni selv. Det er et emne der, som antydnet ovenfor, passende kan ses i kontekst af italiensk opera som et større, og stadigt ekspanderende europæisk og globalt fænomen. Med Foroni er der mere specifikt tale om ikke bare en svensk, men en skandinavisk del af denne historie, eftersom det startede med en italiensk operatrup der fra Berlin rejste nordpå, først til København, og dernæst til Stockholm. Denne udvikling fik desuden også langtidseffekter for norsk musikliv, hvor en anden af de italienske kapelmestre,

Paolo Sperati, slog sig ned. Foronis svenske opera, *Drottning Christina*, er interessant som 'nationalt' værk midt i en national tid, alene af den grund at den står i så tydelig gæld til den moderne italienske opera, som Foroni som kapelmester jo også var eksponent for. Og denne spænding mellem det nationale/svenske og det internationale/italienske bliver ikke mindre interessant af at Foroni, som Reese Willéns analyse demonstrerer, benyttede to svenske folkemelodier som centralt melodimateriale, herunder den stadig velkendte *Neckens polska*.

Maria Schildts kapitel om italienske og franske påvirkninger af hofmusikken over en periode på næsten hundrede år er ikke fokuseret på enkelte musikere, men ikke desto mindre empirisk forankret i undersøgelsen af konkrete historiske personers gøren og laden. Kapitlet er solidt akademisk arbejde, men ikke helt nyt stof – det trækker på hendes egen forskning omkring emnet over mere end et årti. Centralt står udforskningen af Düben-samlingen, med al den information den gemmer på om internationale kontakter og tilrejsende musikere, især italienske og franske. Musikere rejste og fik ansættelser, og samtidig blev repertoarer og praksisser videreformidlet – gennem afskrifter, gennem imitation af teknikker og stil (*imitatio*) og gennem praksisser, der drager mere vidtgående, transformative, kunstneriske konsekvenser af musikalske forbilleder (*aemulatio*). Analyserne af de konkrete historiske kilder bidrager perspektivrigt til et større billede af hvordan musikermobilitet fungerede, som grundlæggende forudsætning for det professionelle musikliv i det tidligmoderne Europa.

Anders Hammarlund og Henrik Rosengren har begge fokus på jødiske immigranter og flygtninge og deres roller i svensk musikliv. Første del af Hammarlunds kapitel leverer fascinerende kultur-, ide- og lærdomshistoriske kontekstualiseringer, i første omgang omkring Abraham Baer, der i 1857 blev kantor ved synagogen i Göteborg og hvis antologi af liturgisk jødisk musik, *Baal t'fillah oder der practische Vorbeter* (1877) senere fik stor international betydning. I løbet af kapitlet skifter fokus imidlertid så mange gange og uden tydelig motivering – til organisten John Jacobsson, komponisten Karl Valentin og endelig videre til andre jødiske komponister, Leo Rosenblüth, Werner Wolf Glaser og Hans Holewa – at det bliver svært at afkode hvilket narrativ og hvilke sammenhænge kapitlet egentlig søger at etablere. Et tydeligere projekt er der i Rosengrens gruppeportræt af musikforskere Ernst Emsheimer, Hans Eppstein og Richard Engländer, hvor de tre eksempler bruges til at tegne en overordnet udvikling fra 1930'erne til 1970'erne. Mens der var mange eksempler på at musiklivet tog dårligt imod de tysk-jødiske flygtninge under krigen, forklarer Rosenberg til gengæld at opgøret med tysk kultur i efterkrigstiden var mindre markant i musiklivet end på mange andre kulturelle felter i efterkrigstidens Sverige. Et forhold som Rosenberg mener blandt andet kan forklares med den indsats som tysksprogede flygtninge som Emsheimer, Eppstein og Engländer ydede igennem deres professionelle liv som musikforskere og musikpædagoger.

Jeg skrev ovenfor at antologien leverer sin egen historie om musik i Sverige. Denne historie er selvfølgelig, og forventeligt, langt fra udtømmende skrevet her. Men selv som en historie fortalt brudstykkevist, gennem seks nedslag, hvoraf flere også selv har karakter af en samling "nedslag", er der tale om et prisværdigt initiativ, og en generelt

Recensioner

velskrevet og velredigeret udgivelse med potentiale til at udfordre og nuancere historieforståelsen.

Jens Hesselager